

Penge og priser

Penge og priser.....	1
Prisen og markedet i klassisk forstand.....	2
Pengene i klassisk forstand.....	2
Virkelighedens penge.....	3
Virkelighedens priser.....	4
Konklusion.....	6

Teksten her er en opsummering af nogle sammenhænge, som jeg har beskæftiget mig med i en del andre tekster over de sidste år. Man kan forfølge pointerne ved at gå de søgninger efter, som er lagt ind i de tre fodnoter til teksten, og ved at læse op i overensstemmelse med de anbefalinger, der knytter sig til konklusionen sidst i teksten her.

Mine arbejder er tilgængelige på arbejdsforskning.dk, på ing.dk og i flere andre fora, hvor jeg har haft mulighed for at lægge mere dagsaktuelle kommentarer til den økonomiske udvikling ind.

Hvis man læser op i artikelrækken, som jeg har lagt navn til på arbejdsforskning.dk; <http://arbejdsforskning.dk/artikler.asp?forfatterid=3>, så vil man kunne se, hvordan finanskrisen var udslagsgivende for mine mange forskellige forsøg på at forstå pengeøkonomien. Forsøgene udfolder sig ud fra en særegen systemteoretisk indfaldsvinkel, inspireret af dagsaktuelle artikler fra verdenspressen på spansk, dansk, tysk og engelsk op gennem perioden fra og med 2008 til i dag.

Prisen og markedet i klassisk forstand

Prisen, som kan sættes på alt, hvad der udbydes på markedet, er ideelt set og i klassisk økonomisk forstand¹ resultat af udbud og efterspørgsel, dvs. resultat af en mekanisme, som med rette kan beskrives som selve kernen i den form for effektiv fordeling af de knappe ressourcer, som intet andet end det fri marked formår at præstere i ideel klassisk forstand.

Idealet står for utopien, forestillingen om det optimale marked, en mere eller mindre realistisk en af slagsen. Men som verden af i dag tager sig ud, har beskrivelsen af markedet ikke ret meget med virkeligheden at gøre. Idealet svarer ikke til virkeligheden og virkeligheden svarer ikke til idealet, bl.a. på grund af bestræbelserne på at redde markedet, der hvor det svigter.

Prismekanismen, prisdannelsen via udbud og efterspørgsel, udgør den hårde kerne i de klassiske økonomiske teoris forklaring på, hvorfor markedet har ret, hvorfor markedet pr. automatik må føre til ligevægt, det som man forestiller sig som den optimale allokering og udnyttelse af de knappe ressourcer.

Ligevægten viser sig her i den rigtige pris, hvor loven om udbud og efterspørgsel har fået lov til at herske, sætte prisen, via legitime markedsaktører.

Den optimale investering, udnyttelse af de knappe ressourcer, vil indtræde produktivt og befordrende for væksten, der hvor markedet får lov at bestemme i overensstemmelse med sin iboende lovmæssighed, prisme mekanisme, som garanterer, at samfundet udvikler sig optimalt med hensyn til sine muligheder for økonomisk vækst og velstand. Det er utopien.

Ideelt set, så har markedet ret, når bare det får lov. Det er hvad prisen og markedet handler om i klassisk forstand.

Pengene i klassisk forstand

Pengene er inden for utopien et neutralt byttemiddel², mål for værdi, som kun findes i begrænset mængde på markedet, hvorfor markedet selv kan sætte den rigtige pris på pengene via sin prisme mekanisme.

Penge er som byttemiddel mål for værdi, de er bestandige, hvorfor de kan spares op og så er de en knap ressource, der altså fordeler sig via udbud og efterspørgsel på markedet, lige som andre ressourcer på markedet. Deres markedsværdi, prisen på penge, sat i penge, sætter deres markedsværdi (selvreference/inkluderende autopoiesis/moment af autark natur) som igen sikrer den decentrale forarbejdning af informationer, der er så karakteristisk for markedet, der hvor enhver aktør, ideel økonomisk rationel agent har mulighed for at handle på en måde, der ikke bare sikrer den for sig selv optimale anbringelse af sine knappe goder, men også den for hele samfundet optimale anbringelse af sine knappe goder (Vi taler stadig om utopien).

¹ https://www.google.dk/?gws_rd=ssl#q=klassisk+og+neoklassisk+teori

² https://www.google.dk/?gws_rd=ssl#q=penge+er+neutrale

Pengene kan spares op, anbringes sikkert af sine ejere. Men som penge har de ikke værdi på anden vis, end som betalingsmiddel, dvs. som det, der giver det økonomiske subjekt adgang til markedets udbud af varer og ydelser. Pengene er derfor et gyldigt mål for markedets værdier. Markedsværdien er et validt udtryk for samfundets økonomiske værdier, fordi de ikke har værdi eller udgør et formål i sig selv (i utopisk forstand).

Virkelighedens penge

Virkelighedens penge sættes i verden som lån i de markedsværdier, dvs. markedsværdier som bl.a. også kommer til verden via pengeskabelsen selv³.

Virkelighedens penge er ubegrænsede, dvs. der er ingen grænse for, hvor mange der kan laves af dem.

De skabes på markedet og har afgørende indflydelse på markedsværdierne. De udbydes og efterspørges på markedet. Udbuddet og efterspørgslen sætter sig igennem på en måde, der nu effektivt har sat prismetmekanismen ud af kraft, netop fordi pengene delvis absorberer sin egen købekraft, bestemmer sin egen udbudspris ved at rette sig mod sig selv på en måde, som slet ikke har noget med realøkonomiens udbud af varer og ydelser at gøre.⁴

I systemteoretisk forstand beskriver Niklas Luhmann i "Die Wirtschaft der Gesellschaft" fra 1988, hvordan pengenes kredsløb er udtryk for det økonomiske systems selvreference, de begivenheder, betalinger, der autopøetisk opstår og lever lukket ved systemets selvskabte betingelser, hvor betalingen skaber forudsætningen for betalingens gentagelse (systemets basale selvreference). Han pointerer at denne selvreference lever parallelt med og betinger systemets fremmedreference, dvs. det at priserne refererer til andet og mere end betalingsmidlet selv. Menneskets behov beskrives som tilhørende det økonomiske systems omverden, hvorfra de teoretisk kan indoptages som garanten for sammenhæng mellem systemets selv- og fremmedreference. Jeg er inspireret af Luhmanns systemteori, men lægger vægt på det forhold, at et ganske bestemt incitament kommer til verden og fødes med pengene, hvorfor man må sige, at dette incitament er særskilt karakteriserer det økonomiske menneske til forskel fra mennesket i øvrigt, uanset hvordan man så i definerer mennesket eller anbringer det ontologisk/semantisk i forhold til det økonomiske system. Jeg har i en lidt længere tekst, som endnu ikke er offentliggjort, valgt at lægge hovedvægten på distinktionen mellem det incitament, som skabes med pengeøkonomien, og så de andre former for behov, som i Luhmanns teori figurerer som det, der sikrer foreningen af systemets selvreference med fremmedreference. Min pointe er, at den særskilte rationalitet, som knytter sig til omgangen med penge, ikke kan identificeres med en generelt nytteoptimerende rationalitet. Det økonomiske menneskes rationalitet er ikke nødvendigvis befordrende for forbrugernes behovstilfredsstillelse. På den måde skyder jeg en kile ind i den klassiske økonomis beskrivelse af den økonomiske rationalitet. Begrundelserne for den manglende identitet mellem den økonomiske rationalitet og dens almenyttighed knytter sig bl.a. til den måde, hvorpå pengene skabes og influerer prisdannelsen, skabelsen og fordelingen af købekraften. Disse aspekter kommer Luhmann ikke ind på, han nævner kun pengemultiplikatoren, som ikke fundamentalt redegør for det fænomen, som Schumpeter og Keynes beskrev fagøkonomisk forpligtende i begyndelsen af 1930'erne.

Det fri markeds pengeskabelse har sat prismetmekanismen ud af kraft.

Penge udstedes af den finansielle sektor på nationalt og internationalt plan. Hverken nationalbanker, national eller international lovgivning kontrollerer pengeskabelsen, som den udfolder sig på det fri marked via skygebanker, det fri markeds uregulerede kreditmarkeder, udstederne af de kreditpenge, som udgør en overvældende del af verdens penge.

³ https://www.google.dk/?gws_rd=ssl#q=penge+money+geld+g%C3%A6ld

⁴ <http://arbejdsforskning.dk/visartikel.asp?art=248>

EU-landenes stater har tilmed afskåret sig selv fra fx at finansiere sine evt. underskud på finanserne uden om det fri markeds endogent skabte penge. Staterne må ikke låne direkte af ECB eller de filialer af nationalbanker, hvis virke er bundet ind af ECB. Forskellene på de renter, som forskellige stater betaler inden for euroland, er derfor gigantiske, hvilket igen forstærker uligheden mellem taberlande og vinderlande, PIGS-landene og vindernationerne inden for fællesskabet.

PIGS-landene betaler skyhøje renter til skaberne af kreditpenge på Eurodollarmarkedet, som har lov til både at lave kreditpenge selv og låne af ECB, der i øjeblikket erstatter markedets penge med sine base money. Skaberne af markedets endogene penge har aldrig betalt for egne penge, og får dem nu erstattet med det nærmeste, som denne verden kommer ”rigtige penge”, nemlig nationalbankpenge.

ECB's bebudede opkøb af lånebeviser vil med sin 1,1 billion Euro ikke komme til at gøre nogen stor forskel på hverken pengemængde eller priserne på penge på det globale pengemarked, hvor der i øjeblikket findes, hvad der svarer til 199 billioner US\$ (Det er hvad Mc.Kinsey estimerer som verdens samlede gæld anno 2015). Mario Draghis bidrag til markedets endogent skabte penge vil være en dråbe i havet, lige som renteinstrumentet, centralbankens discount window for indlån og udlån har vist sig virkningsløst.

Virkelighedens priser

Realøkonomien og pengeøkonomien står på grund af pengeskabelsen i et prekært forhold til hverandre. De klassiske teorier nægter af dogmatiske grunde at se virkelighedens priser i øjnene, det faktum, at de gigantiske mængder af endogent skabte penge har ødelagt markedets prismekanisme, hvorfor der ikke længere er nogen entydig og funktionel forbindelse mellem markedspriserne og realøkonomien, hvad der dybest set heller aldrig har været. Forbindelse har der nok været, men relationen har aldrig været entydig.

Pengene skabes og sættes i verden som lån i aktiver. De aktiver, der danner grundlag for belåning, henter i stor stil sin værdi via lånemekanismen. Dvs. kapitalværdier, finansiell kapital, lånebeviser, fordringer på produktet, udgør sammen med de mere grundlæggende kapitalværdier, fx jord og fysiske produktionsanlæg, arbejdskraft, energi m.m. det grundlag, som kan belånes, danne grundlag for udstedelse af kreditpenge. Og grundlaget for udstedelse af penge skifter derfor værdi med pengeudstedelsen selv i en lukket relation, der gør skabelsen af markedsværdien til en autark mekanisme. Det viser sig bl.a. i prisdannelsen på aktier og obligationer, sammen med det internationale pengemarkeds virtuelle kreditbeviser, priser på fremtidens penge. Det danske C20-indeks er pt. oppe over kurs 930, hvor det var nede omkring en tredjedel for mindre end 5 år siden. Disse udsving afslører med al mulig tydelighed, at prisdannelsen på kapitalværdi ikke står i nogen entydig relation til realøkonomisk produktiv kapacitet og omsætning.

Samtidigt med, at mængden af penge aldrig har været større på det internationale pengemarked, så er det ikke muligt for almindelige mennesker og mindre produktive virksomheder at låne eller omlægge lån i øjeblikket. Den finansielle sektor er oversvømmet med fremmed købekraft og har ingen interesse i at låne ud, med mindre der er tale om de midler, som man skaber i selve låneprocessen. De midler, som fx realkreditinstitutterne i gamle dage (før liberaliseringen af kreditforeningerne i 1980'erne) var henvist til at benytte sig af, når de formidlede lån, nemlig allerede eksisterende penge på markedet, vil man ikke formidle videre som lån til almindelige låner⁵. Man vil kun foranstalte lån, som samtidigt finansieres af bankerne med skabelse af nye

⁵ I princippet er kreditforeningerne fortsat henvist til at låne allerede skabte penge ud, eller penge som skabes af andre institutter end kreditforeningerne selv, men i praksis sker långivningen over

kreditpenge, dvs. af de banker, der ejer de danske realkreditinstitutter. Men ejerne af realkreditinstitutter, bankerne, vil ikke betale for at låne ud, hvad de er tæt på at skulle, når de køber realkreditinstitutternes obligationer. Bankerne ønsker ikke at låne allerede eksisterende penge ud. De har over de sidste 40 år vænnet sig til, at det ikke er opsparede penge, som lånes ud, men nye endogen skabte penge.

Og lige nu falder mængden af endogene penge på nationalt plan, dels via nationalbankens erstatning af disse med base money, dels via de ekstreme mængder af fremmed valuta, som oversvømmer det nationale marked. Danmark er, når privat, offentlig, erhvervslivets og den finansielle sektors egen gæld regnes sammen, den tredje mest forgældede nation i verden målt i relation til det nationale bruttoprodukt. DK skylder hvad der svarer til 5,35 gange det årlige BNP.

Når folk betaler sine lån tilbage, så falder mængden af endogene penge, og dermed bankernes mulighed for at klare fordringer på sig selv med fordringer på andre banker. Derfor lånes der kun meget beskedent ud til realøkonomien her i DK i øjeblikket, uanset at mængden af endogene såvel som base money er ekstrem.

De klassiske økonomer identificerede realøkonomi med det, der kunne måles i penge, dvs. pengene blev betragtet som neutrale eller som en slags slør i forhold til realøkonomien. Pengene var her udelukkende det byttemiddel, der befordrede realøkonomiens udfoldelse. Men virkelighedens priser og penge er sit eget mål, både nu, men var det også i det nittende århundrede, hvor den klassiske fagøkonomi fandt sin form.

Pengene skabes som penge med sig selv som formål. Det økonomiske subjekt, det økonomiske menneske, er primært opsat på at opnå et maksimum af fordringer på produktet, penge. Og det er meget lettere for indehaverne af kapitalværdierne at skabe prisstigninger på sine kapitalværdier via pengeskabelsen – i samarbejde med den finansielle sektor, som selv er indehaver af store dele af verdens belånte aktiver, aktiver som sektoren har samlet op med sine hjemmelavede penge – end det er at beskæftige sig med bidraget til produktet. Det er et fundamentalt faktum, som har ført til den skæve prisdannelse, hvor de relative priser ikke kan adskilles fra den absolutte pris, og hvor man af samme grund ikke kan tale om noget pengeøkonomisk sandt udtryk for den realøkonomiske udvikling.

Problemet for den finansielle sektor er i øjeblikket, at verden har svært ved at leve op til sektorens fordringer på produktet. Skabelsen af købekraft og fordelingen af den er så skæv og dysfunktionel, så verden nu befinder sig i historiens største gældskrise.

Verden kan ikke honorere sine kreditorer, der har 199 billioner US\$ til gode. Nye penge skabes helt utilstrækkeligt af fx ECB i forhold til bestræbelserne på at kompensere for skyldnernes svigtende betalingsevne. Og det overordnede problem ligger i systemet, der består i selve den måde, som de

salg af realkreditobligationer til kreditforeningernes ejere, som bestemmer hvornår kreditforeningen kan udstede et lån. Danske Bank bestemmer således hvornår Realkredit Danmark, og er ikke interesseret i at betale for at låne sine bankpenge ud, dem som skabes i låneprocessen. Renten er nu så lav eller i minus, så det ikke kan betale sig at lave penge. Og de penge, som er på markedet, vil man heller ikke låne ud. Se fx Rasmus Hougaard Nielsens kronik d. 20. december 2014 i Weekendavisen

endogen skabte penge influerer på realøkonomien. Krisen søges løst med flere penge, skabelsen af penge, som har ført til krisen i første omgang. Det er en ond cirkel.

Virkelighedens priser svarer ikke til noget. Verden er ikke blevet rigere af at sætte sig i gæld til sig selv. Gældskrisen kan tages som udtryk for, at markedet er blevet ødelagt af markedets egne penge.

Konklusion

Forståelsen for sammenhængen mellem pengeskabelsen og prismekanismen undergraver de klassiske teorier.

Min personlige erfaring er, at de sammenhænge, som jeg kort har skitseret her, er tabu inden for den officielle forskning i økonomi, som da også kalder sig nyklassicistisk, nykeynesianisme m.m.

De mere eller mindre hellige alliancer mellem fx den finansielle sektor og de uddannelsesinstitutioner, som skulle repræsentere toppen inden for fagøkonomien, står sammen om fælles økonomiske interesse i at lade sandheden om markedet gå under for den herskende udgave af markedet, især de aspekter, som har med pengeskabelse at gøre.

Det er derfor, at man er nødt til at gå helt tilbage til verdensøkonomiens største, Joseph A. Schumpeter og John M. Keynes, sådan som disse beskrev pengene og pengeskabelsen i begyndelsen af 1930'erne, for at finde den fagøkonomiske begrebsdannelse, basis for en videnskabeligt forpligtende beskrivelse af sammenhængen.

For at danne sig et billede af, hvor dysfunktionel den moderne pengeøkonomi er, må man også finde aktuelle tal og beviser for proportionerne fx via TJN (tax justice network) og læse mellem linierne, når man finder tallene for pengemængder og gæld, det internationale pengemarkeds transaktioner, osv.

Bevægelsen "Positive money", med den danske underafdeling "Gode penge", har gjort budskabet om de endogene penges indflydelse på markedets bobleværdier til sin mærkesag. På deres platforme kan man også finde relevante tal og grafiske illustrationer af proportioner.

Der findes altså talværdier og konkrete iagttagelser bag konklusionen, som er, at markedsværdien ikke længere er noget gyldigt udtryk for verdens værdier, økonomiske vækst eller sande tilstand.

Mvh Steen, Odense d. 23/2 2015